

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Doporučení ÚKR

E-půjčování je bezplatná služba

5. 12. 2025

Vít Richter

Národní knihovna ČR

vít.richter@nkp.cz

Doporučení ÚKR

- **Elektronického půjčování e-knih, audioknih a dalších elektronických dokumentů (dále jen e-půjčování, e-výpůjčka) poskytovat bezplatně pro všechny registrované uživatele.**

DŮVODY:

- **Princip knihovního zákona: základní služba je bezplatná** - Zpoplatnění e-výpůjček by vytvořilo nerovnost mezi uživateli tištěných a elektronických zdrojů.
- **Sociální a kulturní přínos:** Bezplatné e-výpůjčky umožňují přístup ke vzdělávání a kultuře široké veřejnosti, včetně znevýhodněných skupin (např. seniorům, osobám se zdravotním omezením nebo obyvatelům odlehlých oblastí). **Zvyšování dostupnosti kulturního a vědeckého dědictví.**
- **Podpora čtenářství:** Bezplatné e-výpůjčky mohou zvýšit zájem o čtení, zejména u mladší generace, která preferuje digitální formáty.
- **Ekonomická efektivita:** Ačkoli nákup licencí na půjčování e-knihy představuje počáteční investici, dlouhodobě může snižovat náklady na nákup, skladování, opravy a fyzickou správu tradičního knihovního fondu. **Změna akviziční politiky. 1 T kniha = 7 e-výpůjček**

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Proč nezaplatňovat půjčování e-knih?

- **Nebezpečný precedenc – proč neplatit za všechny služby?**
 - Cena výpůjčky 1,70 Kč ze státního rozpočtu
- Lidé jsou ochotni platit, ALE: **proč by neměli platit za všechno?**
- **Základní knihovnické služby (půjčování) jsou bezplatné**
- Zajištění rovného přístupu ke vzdělávání, kultuře, informacím = inkluzivní přístup, podpora čtenářství
- Jaký je vlastně **rozdíl mezi půjčením e-knihy a p-knihy z hlediska uživatele?** = žádný
- **Proč diskriminovat čtení e-knih:** přesouváme se do digitálního prostředí – proč by neměl platit rovný přístup?
- Půjčíme každou tištěnou knihu nejméně 7 x? (počet výpůjček e-knih)
- **Změna akviziční politiky:** tištěné X elektronické knihy

Půjčování: knihovní a autorský zákon

P-kniha

- hmotný nosič – papír, CD, DVD
- rozšiřování – distribuce § 14
 - vyčerpání práv
- půjčování § 16
- knihovní licence § 37
- Knihovní zákon – **bezplatné půjčování**
- Odměna za půjčování hrazena ze státního rozpočtu

E-kniha

- autorské dílo slovesné (jako nehmotný statek), které není distribuováno na hmotném nosiči
- § 18 právo na sdělování veřejnosti
 - Nedochozí k vyčerpání práv
 - Vždy souhlas/licence od autora
- Licence na půjčování (zpravidla úplatná)
- **Možnost placené služby**
- Je možno s nimi nakládat pouze v souladu s licencí
- Pokud není licence udělena, řídí se užití dle zákona - § 30 odst. 1 a odst. 2 AZ
 - lze pouze číst, nelze udělat kopii

- **Právní problémy**

- Knihovny nemají garanci k nákupu licencí na všechny vydané e-knihy
- **Možné řešení:** zakotvení základního principu, že knihovny mohou nakládat s e-knihou stejným způsobem jako s tištěnou knihou: 1 uživatel + 1 kniha + výpůjční doba
- Možnost uzavírat i jiné licenční smlouvy

- **Obavy nakladatelů**

- Kanibalizace knižního trhu – snižování prodeje
- Omezení nabídku pro knihovny

- **Elektronický povinný výtisk = digitální knihovna české produkce – mimotržní publikace + dobrovolné licence**

Čtenářské trendy: 2018 - 2023

- Klesá četba tištěných knih

Pravidelně + občas

55 % → 46 %

- Stoupá čtení e-knih

Pravidelně + občas

10 % → 15 %

- Stoupá poslech audioknih

Pravidelně + občas

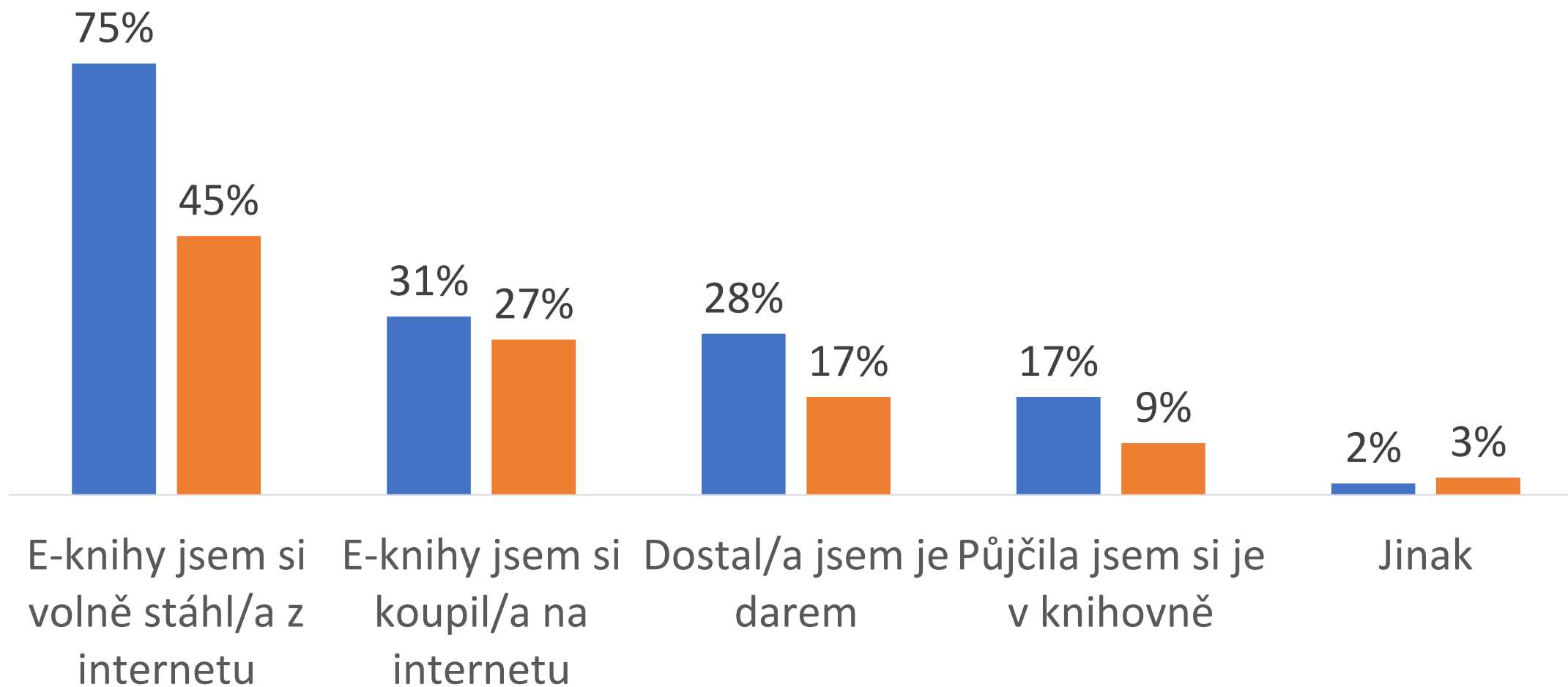
2 % → 17 %

- Postupně se přesouváme do digitálního prostoru
- Nakupování, veřejná správa, sociální sítě, vzdělávání, komunikace, AI...
- Stále více preferujeme vzdálený přístup
- **Knihovna nemůže zůstat pevností, která střeží tištěné knihy**
- **Knihovna musí svým uživatelům nabízet také digitální služby**

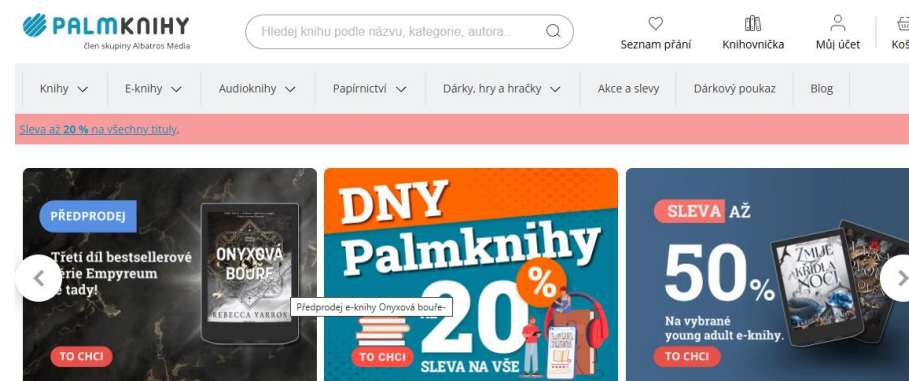
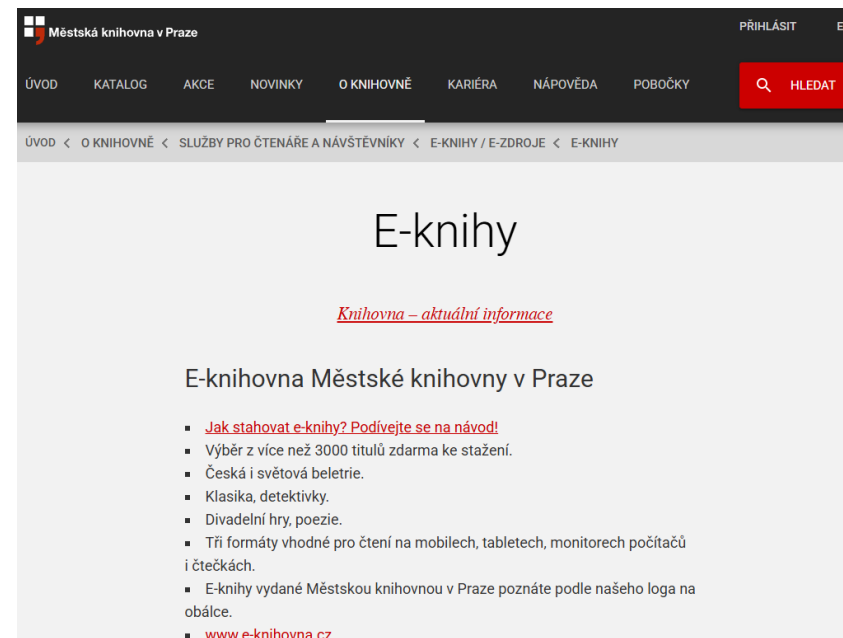
Získávání e-knih

■ 2018 ■ 2023

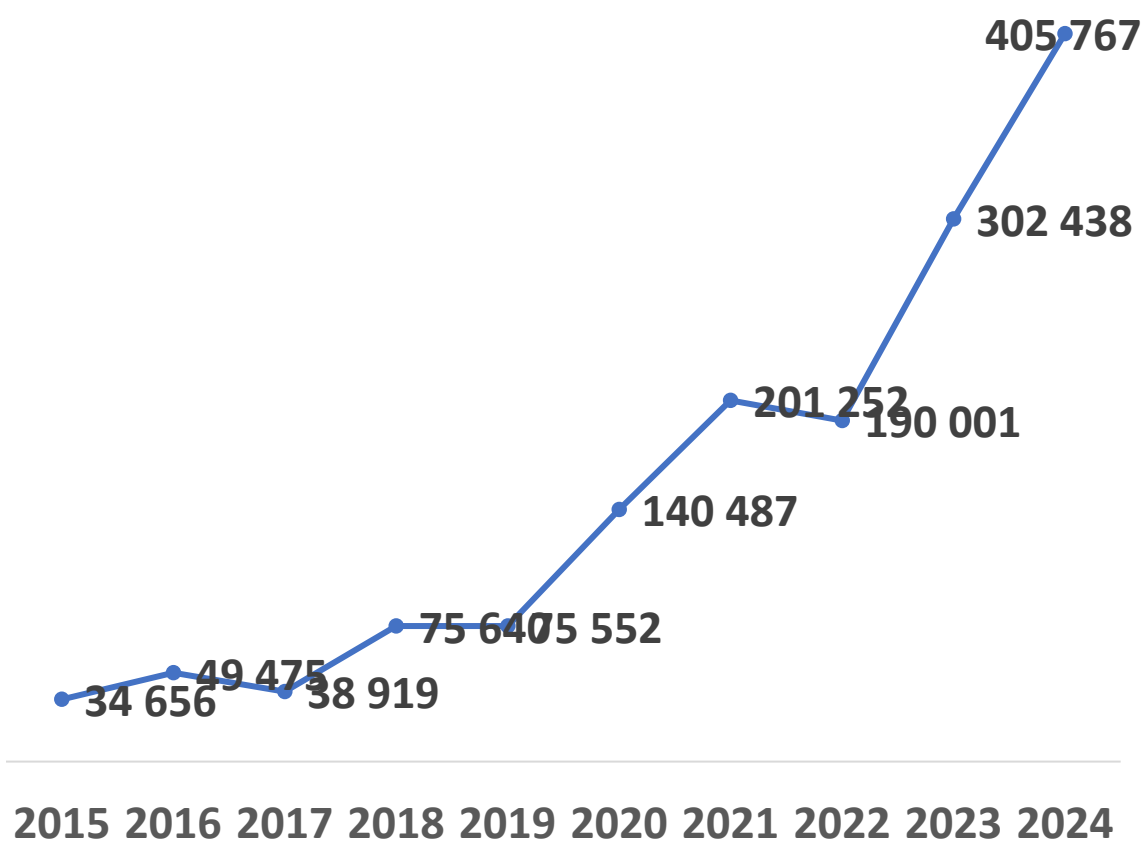

Co musíme udělat proto, abychom půjčovali e-knihy?

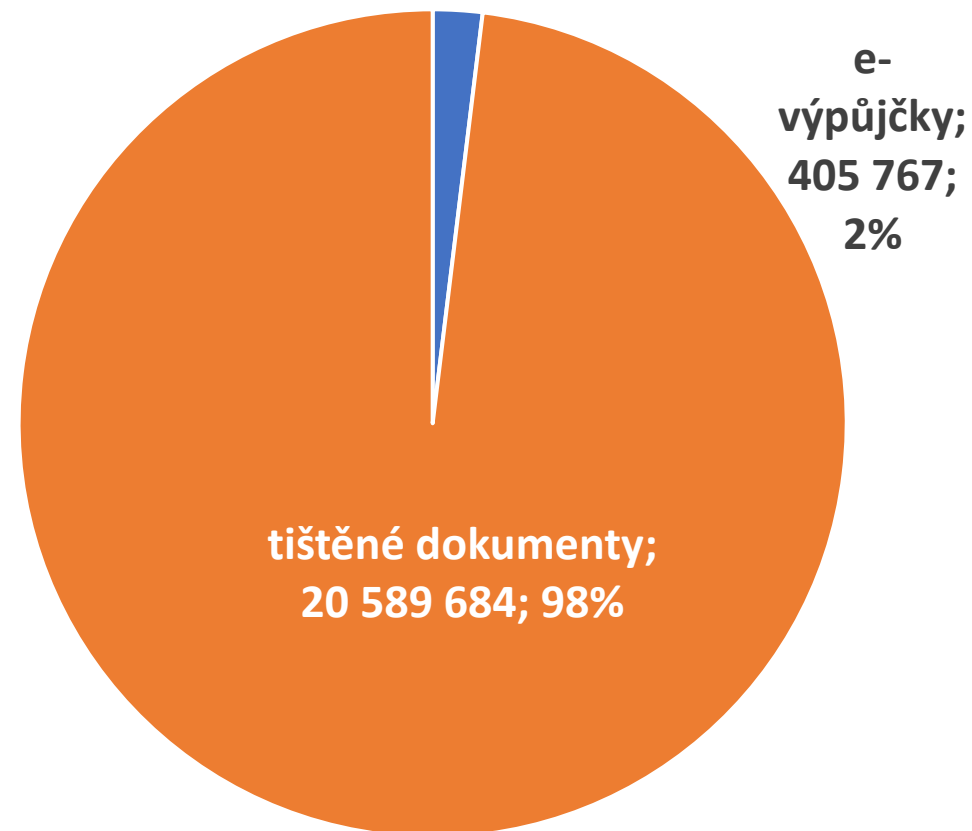
- **Městská knihovna v Praze – 3 000 titulů české literatury** v různých formátech – povinná četba, současní autoři
 - Možnost bezplatného stažení
 - Nic, dát odkaz na webovou stránku
 - <https://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/sluzby/e-zdroje/e-knihy/>
- **Nákup licencí Palmknihy**
 - 19 000 současné české literatury + e-audioknihy
 - Cena jedné výpůjčky 49 Kč
 - Stažení do čtečky
 - Dotační program VISK 3
 - Jednání s dodavatelem AKS – integrace do katalogu
- Bookport, Flexibooks
- Knihovny.cz, ČDK

Vývoj počtu e-výpůjček v letech 2015
až 2024

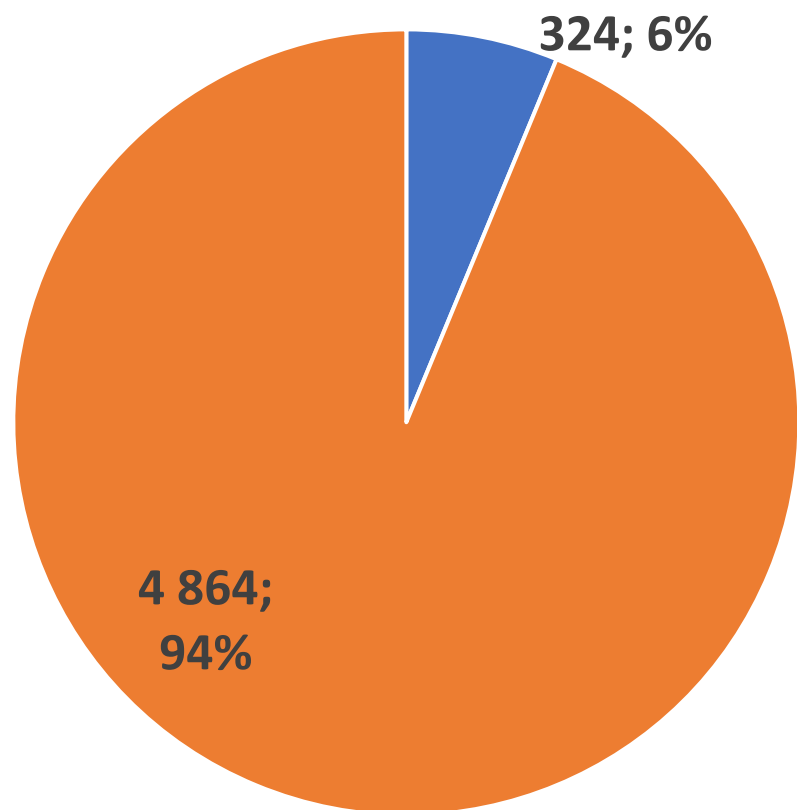

Počet absenčních výpůjček 2024

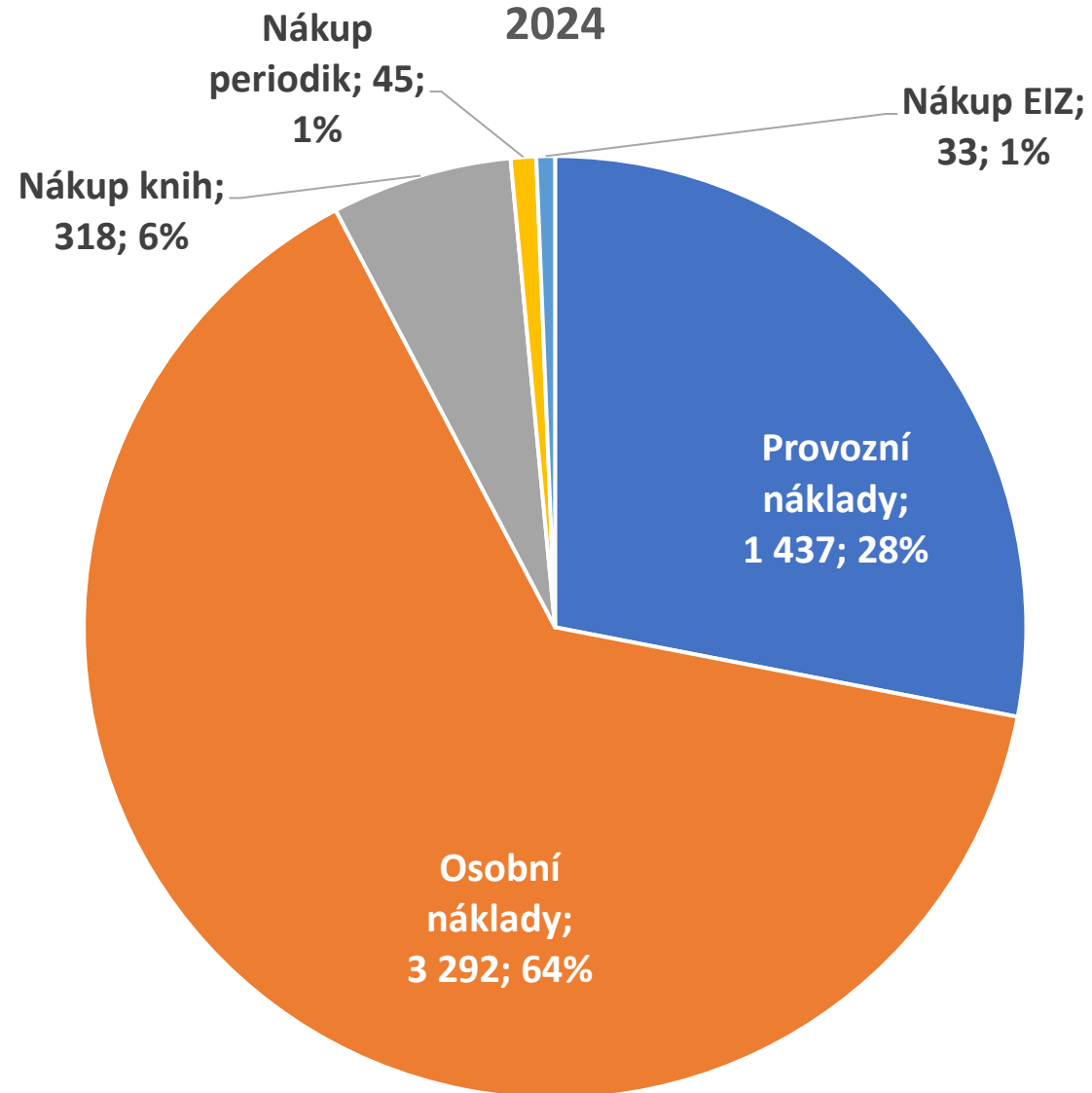

Knihovny které půjčují e-knihy 2024

■ e-výpůjčky ■ tištěné dokumenty

Výdaje na činnost veřejných knihoven v roce 2024

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Proč nezaplatňovat půjčování e-knih?

- Vzdálená registrace uživatele
 - **Nevyvážené zatížení knihoven**
 - Oslabování funkcí malých knihoven
- Finanční prostředky na nákup licencí na půjčování e-knih
 - E-knihy = příležitost získat financování nové služby
 - Služba dostupná 24/7
 - Pomáhá principu rovnosti a inkluze pro lidi s hendikepem
 - Snížení počtu nákupu bestsellerů
 - Získání nových uživatelů
 - Posílení funkcí knihovny
 - Snížení nákladů na správu knihovního fondu a provozních nákladů
- Limity počtu půjčených e-knih?

Jak podporovat

- Dotace MK – VISK 3
- Regionální funkce – součást provozu RAKS
- Advokaci zaměřená na provozovatele – nová moderní služba
- Jednání s nakladateli a distributory – různé licenční moduly
- Legislativa – novela AZ – výjimka AZ – stejně jako knihy
- Podpora využívání e-knih MKP + Knihovny.cz + ČDK

Národní knihovna
České republiky
National Library
of the Czech Republic

Doporučení ÚKR

E-půjčování je bezplatná služba

5. 12 2025

Vít Richter

Národní knihovna ČR

vít.richter@nkp.cz